

УДК 351.82:796.011.1(045)

С. А. ВАВРЕНЮК

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Досліджено зарубіжні практики державного управління розвитком фізичної культури і спорту, розглянуто особливості спортивного законодавства економічно розвинених країн світу й організаційний механізм такого управління.

Ключові слова: державне управління, організація, законодавство, органи влади, фізична культура і спорт.

The article analyses the foreign practices of state management of development of physical culture and sport. Particularities of legislation in physical culture and sport sphere economically develop countries as well as organizational mechanism named management are examined.

Key words: state management, organization, legislation, public authorities, physical culture and sport.

Успішний розвиток державного управління розвитком фізичної культури і спорту, соціально-економічних та правових основ організації державної служби в цій галузі визначальною мірою залежить від дослідження та узагальнення передового світового досвіду й імплементації в законодавство України адаптованих до реалій сьогодення окремих правових норм. Отже, не викликає жодних сумнівів значимість та актуальність діагностики закордонних практик державного управління розвитком фізичної культури і спорту (далі – ФКС).

Окремим аспектам процесу державного управління галузі ФКС, у тому числі й за кордоном, присвячено низку наукових праць, а саме: визначенню напрямів і технологій підготовки фізкультурних кадрів різних спеціальностей сфери ФКС у всьому світі [1]; нормативно-правовому забезпеченню у сфері ФКС у Європі [3] тощо. Водночас низка проблемних питань залишилися поза увагою вчених, зокрема тих, що пов'язані з дослідженням організаційних і правових засад, вимог до державного управління галуззю ФКС за умов сучасності та в економічно розвинених країнах світу.

Отже, мета дослідження полягає у визначенні організаційних і нормативно-правових аспектів державного управління розвитком ФКС за кордоном.

Вивчення досвіду провідних країн світу в частині організації державного управління галуззю ФКС, ідентифікація меж державно-правового регулювання останньої, особливостей регулювання відносин між учасниками фізкультурно-спортивного руху, соціального забезпечення та

гарантій спортсменів, а також досвіду організації роботи з матеріально-технічного, кадрового, фінансового, медичного забезпечення діяльності такої галузі, правового регулювання організації спонсорства та спортивного маркетингу, державної боротьби із допінгом у спорті вищих досягнень тощо має забезпечити належний рівень розвитку ФКС. Крім того, воно має сприяти широкому залученню громадських організацій до управління аналізованою галуззю, визначенню їх ролі та місця в цих процесах, окреслити правове коло повноважень учасників управлінського процесу, забезпечити визначення перспективних напрямів розвитку ФКС в Україні.

Як свідчать результати наукових досліджень [1; 3], значущість ФКС для суспільства у сфері виховання, освіти, економіки, охорони здоров'я, національної безпеки усвідомлюється всіма розвинутими країнами світу. Вони з метою розвитку ФКС всебічно сприяють удосконаленню нормативно-правової бази державного управління, організації дієвої державної служби. Підтвердженням цілеспрямованої та комплексної законодавчої діяльності провідних країн світу в царині спортивного права є прийняття національних законів про спорт, фізичну підготовку та спортивну діяльність, які з'являються в 40-х рр. XX ст. Так, у 1937 р. у Великій Британії прийнято Закон про фізичну підготовку та рекреацію, у 1942 р. в Італії – Закон про спорт, у 1961 р. у Канаді й Японії – закони про фізичну підготовку та любительський спорт та ін. [1; 3]. До початку 90-х рр. більшість провідних країн світу затвердили відповідні закони, а законодавча діяльність щодо їх удосконалення стала постійним об'єктом уваги прогресивних кіл суспільства. Зважаючи на завдання дослідження нами будуть розглянуті загальні основи організації державного управління та діючі нормативно-правові акти, що регламентують суспільні відносини у сфері ФКС провідних країн світу.

Федеральний Закон про фізичну культуру і спорт Російської Федерації був прийнятий 04.12.2007 р. [2], який установлює правові, організаційні, економічні та соціальні основи діяльності у сфері ФКС, а саме:

- забезпечення прав кожної особи щодо вільного доступу до ФКС;
- єдність нормативної правової бази у сфері ФКС на всій території країни;
- поєднання державного регулювання суспільних відносин у сфері ФКС із саморегулюванням таких відносин суб'єктами фізичної культури і спорту;
- установлення державних гарантій прав громадян у сфері ФКС, а також заборона на дискримінацію та насильство в цій сфері;
- дотримання міжнародних договорів країни у сфері ФКС;
- сприяння розвитку ФКС інвалідів, осіб, що мають обмежені можливості здоров'я, та інших соціальних груп, які потребують соціального захисту;
- взаємодія органів публічної влади зі спортивними федераціями;
- безперервність і наслідування фізичного виховання громадян усіх вікових груп;
- сприяння розвитку всіх видів та складових частин спорту з урахуванням їх унікальності.

До суб'єктів ФКС у Росії віднесена чисельна група інституцій (наприклад, фізкультурно-спортивні організації, товариства, спортивні клуби та федерації, центри спортивної підготовки, суспільно-державні організації, які організують змагання з військово- і службово-прикладних видів спорту, освітні установи, що функціонують у сфері ФКС та ін.). Окремої, проте, уваги заслуговує легітимація делегування повноважень цим суб'єктам: законодавцем встановлено, що федеральний орган виконавчої влади у сфері ФКС покликаний наглядати за правовим регулюванням, яке здійснюють вищезазначені суб'єкти в межах делегованих ним повноважень, за повнотою й якістю виконання цих повноважень і за необхідності готує пропозиції щодо їх позбавлення [2].

Отже, організація державного управління ФКС Російської Федерації характеризується трирівневою структурою, чітко відстежується провідна роль держави, централізація влади з одночасним залученням і розширенням участі в цих процесах громадських органів управління та інших суб'єктів.

Важливим для розгляду є досвід Китаю, де прийнято було Закон "Про фізичну культуру і спорт" від 29.08.1995 р. [1], в якому визначено загальні положення, основи масового, шкільного та спорту вищих досягнень, засади функціонування громадських спортивних організацій, окреслено коло державних гарантій та відповідальності у сфері ФКС. Організація державного управління ФКС у Китаї має трирівневу структуру, представлену центральним виконавчим органом, виконавчими органами в межах адміністративних областей і місцевими органами виконавчої влади. Основними напрямками їх діяльності є створення умов для фізичного виховання дітей та молоді з метою покращення їх фізичного та розумового здоров'я, забезпечення розвитку ФКС етнічних меншин, сприяння зростанню спортивних талантів, міжнародна співпраця на принципах незалежності, рівності, взаємної вигоди та поваги тощо. Слід відзначити, що законодавство Китаю передбачає розробку та реалізацію національних програм з ФКС, державних стандартів з фізичної підготовленості населення, проведення моніторингу за фізичним станом та здоров'ям усіх вікових груп. Органи виконавчої влади у сфері ФКС відповідних адміністративно-територіальних утворень Китаю в межах своїх повноважень здійснюють заходи щодо розвитку ФКС з урахування національних традицій, умов і можливостей конкретного регіону. Щодо громадських організацій та професійних спілок, то вони разом із державою створюють усі необхідні умови для залучення до занять ФКС інвалідів, людей, які мають обмежені можливості здоров'я тощо.

Потужно розвиненою є спортивна індустрія в США. Як відомо, вартість акцій провідних ліг професійного спорту становить понад 213 млрд дол. США, які отримують значні доходи від контрактів з теле- і радіокомпаніями на право трансляції спортивних змагань, продажу квитків на спортивні заходи, корпоративних продуктів, продажу іменних абонементів на відвідування змагань команди впродовж усього сезону, інвестування та субсидій,

ліцензування на право використання клубної символіки. Спортивне право в США – набір законів, який регулює суспільні відносини у сфері ФКС і розповсюджується на коло питань, пов'язаних із договірним, трудовим, адміністративним, кримінальним, фінансовим, господарським та цивільним правом [6]. Останнє врегульовує питання, пов'язані зі вживанням заборонених речовин в спорті, тендерною дискримінацією тощо. Збір законів визначає права, обов'язки, функції, цілі та завдання діяльності національних спортивних ліг, спортсменів та їх агентів, спортивних клубів, асоціацій, інших громадських організацій та установ. У США, як і в Росії, управління ФКС здійснюється на загальнодержавному і федеральному рівнях. Політику розвитку галузі та окремих її підсистем визначають департаменти освіти, охорони здоров'я та соціальних служб тощо. Підкреслимо, проте, що американське управління галуззю суттєво децентралізовано і переважно здійснюється на федеральному рівні. Наприклад, Кодексом штату Аляска визначено, що в складі департаменту торгівлі та економічного розвитку створюється комісія з питань спорту, що складається з чотирьох осіб представників відповідних територіально-адміністративних утворень, які призначаються губернатором терміном на чотири роки [6]. Комісія діє на правах дорадчого органу при спеціально уповноваженому в справах ФКС, який у свою чергу призначається губернатором терміном на 5 років. В обов'язки спеціально уповноваженого та комісії входить розробка програм розвитку фізичної культури і спорту на відповідній території, інструкцій, положень проведення змагань, календарних заходів, які мають силу закону. Засідання комісії проходять щонайменше раз на рік. Основними напрямками діяльності комісії є ліцензування діяльності у сфері професійного спорту, нагляд за дотриманням ліцензійних умов, урегулювання питань, пов'язаних зі шкільним та студентським спортом, організація і нагляд за проведенням змагань.

Безпосереднє державне управління ФКС у Великій Британії та Південній Ірландії здійснюється також центральним державним виконавчим органом – Департаментом по культурі, засобах масової інформації та спорту [3]. Він координує роботу низки недержавних установ, а саме: органу ліцензування футболу, олімпійського комітету, дистриб'ютора олімпійських лотерей, організації “Спорт Англії”, організації “Спорт Великобританії”, антидопінгового центру, національної адміністративної ради та професійних ліг (футболу, тенісу, регбі, автоспорту, баскетболу, боксу тощо). Це зумовлено тим, що, наприклад, “Спорт Великобританії” здійснює підготовку та проведення найвизначніших у державі спортивних змагань, є представником у багатьох міжнародних спортивних організаціях, за дорученням інвестує в спортивну індустрію, а також контролює використання наданих коштів.

Таким чином, основною ознакою організації державного управління ФКС у Великобританії є централізація державної влади, підпорядкування та підвідомчість ряду недержавних організацій і установ спортивно-

фізкультурного спрямування, а також значна увага до розвитку ФКС територіально-адміністративних утворень шляхом розширення повноважень та функцій органів місцевого самоврядування. До речі, австралійське державне управління у сфері ФКС дещо відрізняється від англійського, зокрема, тим, що відбувається через Департамент Прем'єр-міністра Австралії. У складі нього створено Департамент охорони здоров'я, що координує безпосередньо Міністр охорони здоров'я та Міністр спорту, які здійснюють усебічну підтримку розвитку спорту, особливо на рівні місцевих територіально-адміністративних утворень, сприяє залученню населення до систематичних занять ФКС [5]. Крім того, з метою розвитку спорту та фізичної культури в досліджуваній країні було створено ряд інших установ – Австралійський спортивний фонд, Національний спортивний інформаційний центр та Антидопінговий центр, причому провідною виступає Австралійська спортивна комісія. Зазначена комісія покликана розробляти та реалізовувати відповідні програми, організувати науково-дослідницьку діяльність і роботу щодо протидії вживанню допінгу, здійснювати організацію і надання послуг спортивної медицини та ін. [5].

Відзначимо, що в Німеччині відсутній єдиний централізований організаційний механізм державного управління ФКС. Як свідчить В. Кононович [3], у ФРН різною мірою питаннями розвитку галузі опікуються законодавча гілка влади в особі Спортивного комітету, уряди земель, Федеральні міністерства освіти та охорони здоров'я, громадські установи, підприємства й організації. Слід відзначити, що пріоритетним завданням органу державної виконавчої влади у сфері ФКС є делегування повноважень громадським органам управління в частині розвитку спортивно-масового руху, поєднання державного фінансування відповідних програм із безпосередньою їх реалізацією спортивними клубами іншими суб'єктами галузі. Адже в Німеччині діє велика кількість громадських спортивних організацій та об'єднань, провідними з яких є Німецька олімпійська спортивна федерація та Німецький спортивний союз інвалідів. Щорічні добровільні пожертви, зібрані цими організаціями на розвиток ФКС, сягають 6,5 млрд євро.

Державне управління ФКС у іншій республіці, тобто Франції, навпаки, здійснюється через центральний державний орган виконавчої влади – Міністерство спорту. У відповідних регіонах, департаментах та комунах існує державний орган у сфері ФКС, що забезпечує діяльність із розвитку й якісного функціонування галузі на місцях. З 2010 р. при Міністерстві спорту Франції створена і діє мережа децентралізованих служб, які на регіональному рівні відповідають за контроль і координацію реалізації молодіжної політики, освіти, суспільного життя та спорту.

У Французькій республіці діє ряд нормативно-правових актів, які регламентують діяльність у сфері ФКС, основним з яких є Спортивний кодекс [4], відповідно до нього ця сфера фінансується з державного та місцевого бюджетів. Крім того, у кодифікованому акті зазначено, що держава,

адміністративно-територіальні утворення та інші суб'єкти сприяють і забезпечують розвиток ФКС. Проте за державою залишається право здійснювати контроль, сертифікацію та ліцензування діяльності в сфері ФКС із видачею документа встановленого зразка. Крім того, держава сприяє розвитку спорту інвалідів, здійснює підтримку федерацій за видами спорту, забезпечує належний рівень дотримання законів та врегульовує спірні питання в спорті через спортивні федерації та інших уповноважених суб'єктів. До таких суб'єктів згідно зі Спортивним кодексом Франції належать спортивні товариства, федерації, клуби й асоціації, олімпійський і спортивний національні комітети.

Підводячи підсумки проведеного дослідження з питань організації державного управління та аналізу основних правових актів у сфері ФКС, можемо констатувати, що в усіх провідних країнах світу значна увага приділяється розвитку й урегулюванню повсякденних питань діяльності такої сфери та фізичному вихованню молоді, її оздоровленню. В усіх розглянутих нами державах управління ФКС є пріоритетним і здійснюється, здебільшого, центральними державними виконавчими органами влади. Відмінність, на наш погляд, полягає лише в ступені децентралізації та фокусуванні певних повноважень із державного управління галуззю ФКС на рівні суб'єктів федерації або інших територіально-адміністративних одиниць.

Правові акти за кордоном, насамперед, спрямовані на впорядкування діяльності суб'єктів ФКС, їх відносин із державою, визначення механізмів фінансового, кадрового та інших видів забезпечення, соціальних гарантій в зазначеній галузі, а також боротьбі з насильством у спорті, протидії вживанню заборонених речовин, питанням тендерної рівності. З огляду на це актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державного управління галуззю ФКС в Україні, національного спортивного законодавства, яке б ураховувало особливості, менталітет і духовну спадщину нашого народу, стан та перспективи розвитку цієї галузі й економічні, соціальні можливості держави.

Література:

1. *Гасюк І. Л.* Механізми державного управління фізичною культурою та спортом України : автореф. дис. ... д.держ.упр. : 25.00.02 [Електронний ресурс] / І. Л. Гасюк ; Хмельницький ун-т управління та права. – Хмельницький, 2013. – Режим доступу : <http://mydissert.com/ru/catalog/view/386/822/17080.html>.
2. О физической культуре и спорте в Российской Федерации [Электронный ресурс] : Федеральный закон от 04.12.2007 г. № 329-ФЗ. ex. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_164531/.
3. *Кононович В. Г.* Нормативно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту на прикладі європейських країн [Електронний ресурс] / В. Г. Кононович // Державне будівництво. – 2013. – № 1. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/index.html>.

4. Codes Sportifs // Fédération Française de Boxe [Ressource électronique]. – Accès: <http://ffboxe.com/rubriques.php?id=61&groupe=242>.

5. Minister for Sport // Australian Government [Electronic resource]. – Access mode : <http://australia.gov.au/topics/government-and-parliament/prime-minister-and-ministry/government-ministry>.

6. *Mitten Matthew J.* Sports Law in the United States / Mitten Matthew J. – New York : Kluwer Law International, 2011. – 212 p.

Надійшла до редколегії 04.11.2014 р.

УДК 351.07

А. В. КОВАЛЬЧУК

ХАРАКТЕРИСТИКА ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ПОЛІТИЧНИМИ ПАРТІЯМИ КРАЇН РОЗВИНЕНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Досліджено механізми формування вітчизняного державного апарату у сфері взаємодії державної влади та політичних партій. Здійснено аналіз аналогічних відносин у декількох країнах розвинутої демократії.

Ключові слова: політична партія, державна влада, країни розвинутої демократії.

The article provides an investigation of the mechanisms of the national state apparatus formation within the government and political parties interactions. Moreover, in our research we pay attention to the analysis of similar relationships in several developed democracies.

Key words: political party, government, developed democracies.

В Україні сучасний стан взаємодії політичних партій і державної влади сильно деформуються під багатьма впливами, що відбуваються на протязі всіх років незалежності. Практично відсутня стала, прозора та єдина схема взаємодії. У статті ставиться завдання дослідити моделі взаємодії політичних партій і держави у деяких країнах розвинутої демократії та розглянути можливість упровадження цих моделей в Україні. Особливої уваги потребує питання фінансування політичних партій.

Характеристику взаємовідносин державної влади з політичними партіями на сучасному етапі досліджують такі провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, як С. Топалова, Я. Давидович, В. Кампо, Ю. Ключковський, С. Конончук, В. Полев, Б. Райковський, В. Тихонов.